

Teeltsystemen voor concurrerende teelt van wintertarwe

EH 0412

Door: Henk Floot (SPNA) en Ruud Timmer (PPO)

Inleiding

Door de lage graanprijzen staat het rendement van de graanteelt onder druk. De aanzienlijke stijging van de korrelopbrengst van wintertarwe in de laatste 10 jaren is niet voldoende geweest om de alsmear lager wordende prijs te compenseren. Vooral in graanrijke bouwplannen, zoals die in het Oldambt, is het inkomen van de akkerbouwer verzwakt.

Voor de graanteler is dit aanleiding geweest om de laatste jaren steeds kritischer te worden t.a.v. de inzet van teeltmaatregelen. De teelttechniek was vooral gericht op verlaging van de teeltkosten. Maar is dit wel mogelijk als er tevens niet te veel op de korrelopbrengst mag worden toegegeven?

Onderzoek op proefboerderij Ebelsheerd

De Stichting Proefboerderijen Noordelijke Akkerbouw (SPNA) heeft in het voorjaar van 2001 besloten financiële middelen beschikbaar te stellen voor meerjarig onderzoek naar verbetering van het rendement van de tarweteelt. Uitwerking van deze vraagstelling (i.s.m. PPO-AGV) resulteerde in een meerjarige proef met 7 teeltsystemen welke vooral verschilden in teeltkosten, maar elk met een eigen strategie. Als uitersten waren aanwezig een "onbehandeld en onbemest" systeem en een "intensief" systeem, gericht op maximale opbrengsten. Daartussenin lagen systemen die verschilden in bemesting en gewasbescherming en die drijfmest toegediend kregen in het voorjaar. In dit meerjarige proefveld wordt elk teeltsysteem elk jaar op dezelfde plek uitgevoerd, m.a.w. alle teeltsystemen zijn aangelegd als continueteelt. In de gekozen opzet zijn geen verschillen aangebracht in grondbewerking, zaai techniek en onkruidbestrijding; deze teeltmaatregelen zijn gelijk voor alle teeltsystemen.

Proefopzet:

A	onbemest en onbehandeld	geen bemesting of gewasbescherming
B	opbrengstmaximalisatie	3x N-bemesting, totaal 270 kg N/ha 2x groeiregulatie (CCC+Moddus) 3x ziektebestrijding
C	oogstzekerheid bij hoge input	3x N-bemesting, totaal 240 kg N/ha 2x groeiregulatie (CCC+Moddus) 2-3x ziektebestrijding
D	preventieve teelt met low input	2-3x N-bemesting, totaal 180-200 kg N/ha 1x groeiregulatie (CCC+Moddus) 3x ziektebestrijding (lagere doseringen)
E	curatieve teelt met low input	2-3x N-bemesting, totaal 180-200 kg N/ha 1x groeiregulatie (CCC+Moddus) 1-2x ziektebestrijding (afh. aantasting: volle dosering)
F	dierlijke mest met low input	dierlijke mest, maximale aanwending in 1gift 1x groeiregulatie 1x ziektebestrijding (afh. aantasting: volle dosering)
G	comb. dierlijke mest en kunstmest	kunstmest: 1 ^e gift ca. 50 kg N/ha en 3 ^e gift 30 kg N/ha dierlijke mest: maximale aanvulling in april (2 ^e gift) 1x groeiregulatie 1-2x ziektebestrijding (afh. aantasting: volle dosering)
alle objecten (behalve onbehandeld)		1-2x bladluisbestrijding

Het onderzoek werd in 2001 gestart in een tarweperceel met het ras Farandole en in 2002, 2003 en 2004 voortgezet met het ras Drifter. Bij een bodemvoorraad aan minerale stikstof tussen de 34-54 kg N/ha reikte de kunstmest N-bemesting bij de verschillende objecten van 180 kg N/ha (sub-optimale teelt) tot 250 kg N/ha (opbrengstmaximalisatie). Op 19 april werd 28 m³ varkensdrijfmest met een sleufkoutermachine met slangaanvoer uitgebracht; daarmee werd 200 kg N/ha, 85 kg P₂O₅ en 176 kg K₂O per hectare toegediend.

Algemene proefveldgegevens

ras	Drifter
zaaidatum	1 oktober 2003
voorvrucht	wintertarwe
grondanalyse	pH-KCl 7.5; CaCO ₃ 1.5; org.stof 4.4; lutum 49; afslib. 54-73; Pw-getal 51; K-getal 31; K-HCl 38
N-min 0-100 cm	22-1 30-60 kg/ha N
N-bemesting	1 ^e gift: 27 febr.; 2 ^e gift: 28 april; 3 ^e gift: 24 mei hoeveelheden verschillend per systeem
onkruidbestrijding	2 okt. 4 l/ha isoproturon + 2 l/ha Boxer 13 april 0,2 l/ha Topik + 2 l/ha Actirob 26 april 1 mcpp + 1 mcpa + 0,5 starane
groei regulatie	0-2x CCC en/of Moddus verschillend per systeem
ziektebestrijding	0-3x verschillend per systeem
oogst	9 augustus 2004

Resultaten van het vierde onderzoeksjaar

Na vier jaar monocultuur tarwe met de nodige variaties op dezelfde lokatie beginnen de systemen zich te tekenen. In het vierde jaar was de N-voorraad ongeveer gelijk aan 2003, en het "onbemeste en onbehandelde" object tekende zich vroeg al duidelijk af. Er was een duidelijk tekort aan stikstof en de opbrengst bleef ver achter bij de andere systemen (tabel 4). De overige teeltwijzen hebben niet tot grote verschillen in korrelopbrengst geleid. Bij alle systemen kon de ziekteontwikkeling in de hand worden gehouden en trad er geen legering op. Eind juli waren de objecten B en C het donkerst van kleur, gevolgd door D en G, daarna E en F. Object A gaf een licht schraal gewas.

De kosten voor de uitgevoerde teelthandelingen zijn gebaseerd op bedragen, zoals gehanteerd worden in Kwantitatieve Informatie (KWIN 2002). Het rendement van elk systeem is vergeleken met die van het maximale-opbrengst systeem. Bij een lagere inzet aan teelkosten bleek het rendement van de systemen toe te nemen. Het gebruik van dierlijke mest i.c.m. kunstmest bleek erg gunstig voor het rendement; enerzijds werd de hoogste opbrengst behaald en anderzijds waren de kosten voor bemesting beperkt. Alleen drijfmest toepassen was echter onvoldoende om tot een hoge opbrengst te komen.

De eerste twee jaar is voor de mest geen bedrag opgenomen, maar met ingang van 2003 is een bedrag van € 56,- opgenomen voor uitrijkosten.

De sporen, ontstaan bij het uitrijden van de drijfmest waren zeer beperkt en hadden geen (negatief) effect op de korrelopbrengst.

Voorlopige conclusies

- De hoogste input aan teeltkosten is geen garantie voor de hoogste opbrengst en zeker niet voor het hoogste rendement. Vooral het gebruik van lagere doseringen bij de ziektebestrijding hebben een gunstig effect op de financiële opbrengst gehad
- Het gebruik van dierlijke mest is zeer gunstig voor het rendement (ervan uitgaande dat mest + uitrijden (t/m 2002) gratis is. Drijfmest toedienen als tweede gift is goed mogelijk. Er kan veelal op een gunstig moment (voor grond en gewas) gewerkt worden zodat geen spoorvorming optreed.
- Verwacht mag worden, dat de teeltstrategieën zich in de komende jaren nog duidelijker gaan manifesteren, zowel in korrelopbrengst als in teeltrendement.

Tabel 1. Korrelopbrengst, teeltkosten en rendement eerste jaar 2001

code	teeltsysteem	opbrengst ¹		teeltkosten (€/ha)			rendement	
		korrel ton/ha	fin. €/ha	bemesting ²	gewasbescherming ³	totaal	€/ha	rel ⁴
A	onbehandeld	8,8	1344	0	0	0	1344	98
B	opbrengstmaximalisatie	11,4	1727	85 (3)	265 (6)	350	1377	100
C	oogstzekerheid/hoge input	11,4	1737	70 (3)	257 (6)	327	1410	102
D	preventief/lowinput	11,6	1761	55 (3)	231 (5)	286	1475	107
E	curatief/low input	11,1	1688	55 (3)	138 (3)	193	1495	109
F	drijfmest/low input	10,9	1662	0 (0)	164 (4)	164	1498	109
G	drijfmest+stikstof	11,6	1762	15 (2)	182 (5)	197	1565	114

Tabel 2. Korrelopbrengst, teeltkosten en rendement tweede jaar 2002

code	teeltsysteem	opbrengst ¹		teeltkosten (€/ha)			rendement	
		korrel ton/ha	fin. €/ha	bemesting ²	gewasbescherming ³	totaal	€/ha	rel ⁴
A	onbehandeld	4,7	670	0	0	0	670	62
B	opbrengstmaximalisatie	11,0	1461	162 (3)	222 (6)	383	1078	100
C	oogstzekerheid/hoge input	11,0	1464	147 (3)	211 (6)	357	1107	103
D	preventief/lowinput	10,6	1415	127 (3)	151 (5)	278	1137	106
E	curatief/low input	10,6	1420	127 (3)	109 (3)	236	1184	110
F	drijfmest/low input	9,4	1287	0	134 (4)	134	1153	107
G	drijfmest+stikstof	11,6	1522	65 (2)	211 (5)	275	1247	116

Tabel 3. Korrelopbrengst, teeltkosten en rendement derde jaar 2003

code	teeltsysteem	opbrengst ¹		teeltkosten (€/ha)			rendement	
		korrel ton/ha	fin. €/ha	bemesting ²	gewasbescherming ³	totaal	€/ha	rel ⁴
A	onbehandeld	5,1	709	0	0	0	709	63
B	opbrengstmaximalisatie	11,4	1505	142 (3)	238 (6)	379	1126	100
C	oogstzekerheid/hoge input	11,4	1503	127 (3)	211 (6)	337	1166	104
D	preventief/lowinput	10,8	1444	100 (2)	151 (5)	251	1194	106
E	curatief/low input	10,1	1362	100 (2)	109 (3)	209	1153	102
F	drijfmest/low input	9,5	1290	56	134 (4)	190	1100	98
G	drijfmest+stikstof	11,5	1511	121 (2)	211 (5)	331	1181	105

Tabel 4. Korrelopbrengst, teeltkosten en rendement vierde jaar 2004

code	teeltsysteem	opbrengst ¹		teeltkosten (€/ha)			rendement	
		korrel ton/ha	fin. €/ha	bemesting ²	gewasbescherming ³	totaal	€/ha	rel ⁴
A	onbehandeld	3,8	565	0	0	0	565	62
B	opbrengstmaximalisatie	9,5	1295	142 (3)	238 (6)	379	916	100
C	oogstzekerheid/hoge input	9,3	1272	122 (3)	211 (6)	332	940	103
D	preventief/lowinput	8,6	1195	95 (2)	149 (5)	243	951	104
E	curatief/low input	8,1	1138	95 (2)	107 (3)	201	937	102
F	drijfmest/low input	8,3	1164	56	117 (4)	172	991	108
G	drijfmest+stikstof	9,7	1322	121 (2)	196 (5)	316	1006	110

Opmerkingen:

- 1) uitgegaan is van 0,11 €/kg korrel en van 5 ton stro à € 50 per ton (3 ton/ha bij object A, onbehandeld), excl. hectare-toeslag MacSharry.
- 2) voor N kosten € 0,50 per kg N incl. strooien à € 12,- per werkgang (tussen haakjes), Voor drijfmestaanwending is € 56,- per ha berekend vanaf 2003
- 3) voor bestrijding van ziekten, plagen en legering, incl. uitvoering à € 13,- per ha per werkgang (tussen haakjes).
- 4) bij het relatieve rendement is opbrengstmaximalisatie (B) op 100 gesteld.

**Samenvattend over de vier jaar teeltsystemen 2001-2004:
ton/ha**

Systeem	2001	2002	2003	2004	gem (02-04)
A	8.8	4.7	5.1	3.8	4.5
B	11.4	11.9	11.4	9.9	11.1
C	11.4	11.0	11.4	9.6	10.7
D	11.6	10.9	10.9	8.9	10.2
E	11.1	10.6	10.1	8.4	9.7
F	10.9	9.4	9.5	8.3	9.1
G	11.6	11.6	11.5	9.8	10.9
lsd		0.5	0.6	0.6	0.3

relatief

Systeem	2001	2002	2003	2004	gem (02-04)
A	77	40	45	38	41
B	100	100	100	100	100
C	101	92	100	97	96
D	102	91	95	90	92
E	97	89	89	85	88
F	96	79	83	84	82
G	102	97	100	98	99

Kosten **teeltsystemen 2001-2004**
in euros

Systeem	2001	2002	2003	2004	gem (02-04)
A	0	0	0	0	0
B	347	419	415	417	417
C	324	390	370	367	376
D	277	306	277	272	285
E	221	253	223	218	231
F	206	212	212	193	206
G	335	371	371	373	372

in procenten

Systeem	2001	2002	2003	2004	gem (02-04)
A	98	0	0	0	0
B	100	100	100	100	100
C	103	93	89	88	90
D	108	73	67	65	68
E	107	60	54	52	55
F	109	51	51	46	49
G	106	89	89	89	89

Financiële opbrengst

in euro's

Systeem	2001	2002	2003	2004	gem (02-04)
A	1256	686	737	548	657
B	1266	1312	1240	1022	1191
C	1299	1210	1282	1023	1172
D	1367	1269	1298	1017	1194
E	1357	1290	1242	1003	1178
F	1348	1155	1160	1013	1109
G	1311	1306	1292	1041	1213

in procenten

Systeem	2001	2002	2003	2004	gem (02-04)
A	99	52	59	54	55
B	100	100	100	100	100
C	103	92	103	100	99
D	108	97	105	100	100
E	107	98	100	98	99
F	106	88	94	99	94
G	104	100	104	102	102